

Tradition i utveckling

GÖRAN PRAGE, *Grafisk formgivare*

Fastigheter som staten av kultur- och säkerhetsskäl ska äga 'i evinnerlig tid' fördes till en ny myndighet – Statens fastighetsverk (sfv). De flesta hade tidigare förvaltats av Byggnadsstyrelsen. Till sfv fördes också äldre befästningar från Fortifikationsförvaltningen och mark från Domänverket.

sfv ansvarar för vård och underhåll av statliga kulturfastigheter (de kungliga slotten, nästan alla statliga byggnadsminnen, statliga kulturinstitutioner som teatrar och museer samt regeringsbyggnaderna); utrikes fastigheter (ambassader, residens)

samt vissa statliga markområden (slottsområden, kronoholmar och mark väster om odlingsgränsen). sfv är byggherre vid underhåll, ombyggnad, restaurering och nybyggnad inom dessa områden.

Den operativa verksamheten är lokalt organiserad med ansvariga förvaltare som nyckelpersoner. Dessa samlas i regionala kontor och i grupper efter byggnadslag. Centralt finns rådgivande specialister inom alla fackområden till förvaltningens stöd.

sfv:s nybyggen tillhör det bästa som uppförts i Sverige under perioden. Dit hör nya museer i Lund, Göteborg och Stockholm och de nya ambassaderna i Berlin och Washington. Men merparten av uppgifterna handlar om underhåll, renovering och restaurering. Vid Kalmar, Borgholm och Läckö slott har små, väl avvägda åtgärder genomförts. Siarö fort har renoverats till ett turistmål. Wrangels och Bondes palats har anpassats till dagens krav på domstolsbyggnader. Alla länsresidens har nyinretts. Många naturområden och parker har förnyats – som lindalléerna i Drottningholms slottspark. **KV**

Arbetet med förnyelsen av lindalléerna i Drottningholms slottspark är ett exempel på det arbete sfv ägnat många naturområden och parker de senaste åren.

Överst. House of Sweden i Washington 2006. Arkitekt: Gert Wingårdh.

KÖE, KBS och SFV – det låter som flygdestinationer. Men dessa tre namnchiffer är 'tags' som tar oss på en historisk resa från godkännandestämpel till dagens grafiska profilering av Statens fastighetsverk. Restiden är hela 310 år, men förvånansvärt mycket av vår visuella identitet har konsekvent bevarats genom åren.

I BEGYNNELSEN var det krönte emblemet mer en godkännandestämpel. I dag talar vi om inbyggda värden hos varumärket som gemensamma nämnare för hur företag eller organisationer, ja även hur du som individ, uppfattas av omvärlden. Allt som görs, och inte görs, påverkar en organisations varumärke, där den visuella identiteten är en del av kommunikationspolicyn. Man kan ana att förändringarna av logotypen har utförts omväxlande av amatörer och professionella grafiska formgivare, alltifrån utlysta tävlingar bland tjänstemännen till rena uppdrag för externa konsulter.

Konungakronan har sin egen historia och är mer styrd av statsheraldikern, som är ett slags varumärkespolis för staten och kronan. Från och med Erik XIV:s kröningskrona slöts kronan med pärlprydda byglar som förenar sig högst upp i det lilla riksäpplet. Drottning Kristina lät göra den krona som i dag kan beskådas bland riksregalierna. Men det var först efter Gustav V:s anvisningar som kungakronan eller 'Gustavskronan' skapades – förebilden till våra dagars krona. I dag är den allt mer förenklad för att 'tåla' olika applikationer och reproduktionstekniker. Redan i Byggnadsstyrelsens version är pärlorna borta och hjässringen horisontell.

År 1975 utlystes en tävling bland Byggnadsstyrelsens tjänstemän, där vinnarens förslag visade sig vara alltför likt ett redan registrerat firmamärke. Man återgick därför till det krönte monogrammet, om än i något modifierad form.

”den visuella identiteten är en del av kommunikationspolicyn”

Sju år senare kopplade verksledningen in externa konsulter för att ytterligare revidera profilprogrammet. Bakgrunden till förnyelsen var de nya budgetkonstruktionerna som gjorde hyreskostnaderna intressanta även för statliga myndigheter. Byggnadsstyrelsen var fram till dess en ganska okänd myndighet, men hamnar nu i en helt ny konkurrenssituation och tvingas bli mer publik samt affärsmässig.

Verksledningen valde så småningom att hålla fast vid den logotyp man alltid haft och dåvarande generaldirektören Hans Löwbeer skriver i förordet till det nya profilprogrammet: «Byggnadsstyrelsens verksamhet är geografiskt spridd. Vi har arbetsställen på många orter och vår personal arbetar över hela landet och i en del fall även utomlands. Det är viktigt för oss och vår personal att vi utvecklar känslan att arbeta inom samma myndighet. Det är också viktigt för omvärldens uppfattning av oss att vi presenterar oss på ett enhetligt sätt vare sig det gäller brevpapper, benämningar eller husskyltar för att ta några exempel.»

Den mest namnkunnige grafiske formgivaren är säkert Karl-Erik Forsberg, som gav KBS den kanske mest lyckosamma designen. Här är det en kalligraf, en bokstavskonstnär, som flätat samman de tre bokstäverna i namnchiffret till en skön form där tydligheten och formkänslan vida överflyglar de snåriga monogrammen både före och efter.

Vad karaktäriserar då en bra form? Det finns vissa grundkrav som gör ett märke eller emblem lyckat. Tydlighet och särskiljbarhet är ett par förutsättningar. När Statens fastighetsverk bildades år 1993 fick statsheraldikern i uppdrag att inkomma med designförslag. I stället för att som Karl-Erik Forsberg utgå från kalligrafin och kopparstickets skriptformer tycks det som saxen och linjalen är de enda konstruktionsredskapen som används när KBS-logotypen omvandlas till SFV.

Annonsbyrån Gumælius genomförde en ansiktslyftning några år senare. Den senast reviderade versionen har skapats av Stefan Lindros på Volt designbyrå. Nu

går man djupare ner i varumärkets grundläggande karaktärsdrag och verkets kärnvärden. Intervjuer med ledningsgruppen skapar en plattform för att tydliggöra varumärket. Man förenklar monogrammet ytterligare och gör det lite kraftfullare. Delvis har verket moderniserat sin avsändarsymbol för att den inte ska deformeras i dagens kommunikationskanaler, delvis har man kikat i backspegeln när man lyft fram de historiska form- och färgelementen från den svenska arkitekturens klassiker. **KV**

Uppifrån och ner:

«Kungl. Överintendentsembetet» KÖE:s krönte monogram från 1800-talets senare del.

Då Kungl. Byggnadsstyrelsen bildas 1918 kopierar man Överintendentsämbetets monogram rakt av. K:et är detsamma och ett B skapas med K:et som förebild. Man kan även se hur S:ets slängar har sin förebild i det tidigare E:et. Det hela ger ett ganska snårigt intryck.

Monogrammet eller logotypen stramas med tiden upp även om den naturalistiska kungskronan hänger med länge.

Den 1 september 1984 presenteras Byggnadsstyrelsens profilprogram där logotypen bearbetats ytterligare. Kronan har nu fått en mer förenklad och grafiskt tydligare utformning.

Bara några år före Byggnadsstyrelsens avveckling fick Karl-Erik Forsberg, tidens kanske främste svenske grafiker, i uppdrag att modifiera logotypen. De tre bokstäverna binds nu för första gången samman till en grafiskt välbalanserad enhet.

Då Statens fastighetsverk bildades 1993 lämnade statsheraldikern förslag på logotyp för verket. Här tycks saxen i stället för ritstiftet varit arbetsredskapet. S:et har tagits direkt från Byggnadsstyrelsens logotyp och avslöjar med sin utdragna nedre släng att det är ritat för en helt annan placering. F:et och V:et är gjorda av delar från K:et och B:et och det hela ser ganska splittrat ut.

Efter två revideringar, 1994 och 2002, ger SFV:s logotyp i dag ett mer balanserat intryck. Arvet från Överintendentsämbetet via Byggnadsstyrelsen finns dock där i varje linje – en obruten tradition i ständig utveckling.

